

Fimmtudaginn 13. nóvember 1997.

Nr. 47/1997.

Vátryggingafélag Íslands hf.

(Jakob R. Möller hrl.)

gegn

Kjartani Eðvarðssyni

(Sigurður Georgsson hrl.)

og gagnsök

Bifreiðar. Vátrygging ökumanns. Sératkvæði.

Dómur Hæstaréttar.

Mál þetta dæma hæstaréttardómararnir Pétur Kr. Hafstein, Garðar Gíslason, Guðrún Erlendsdóttir, Hjörtur Torfason og Markús Sigurbjörnsson.

Aðaláfrýjandi skaut málinu til Hæstaréttar með stefnu 29. janúar 1997 og krefst sýknu af öllum kröfum gagnáfrýjanda og málskostnaðar í héraði og fyrir Hæstarétti.

Gagnáfrýjandi áfrýjaði málinu með stefnu 12. febrúar 1997. Hann krefst þess aðallega, að aðaláfrýjandi greiði sér 6.984.565 krónur auk nánar tiltekinnar vaxta frá 4. ágúst 1992 til greiðsludags, en til vara lægri bætur, en þó hærri en kveðið var á um í héraðsdómi. Til þrautavara krefst hann staðfestingar héraðsdóms. Hann krefst í öllum tilvikum málskostnaðar í héraði og fyrir Hæstarétti.

Málsatvikum er lýst í héraðsdómi.

Gagnáfrýjanda, sem var ökumaður olíubifreiðarinnar X 1100, skrikaði fótur, er hann var að fara út úr kyrrstæðri bifreiðinni. Fyrir dómi kvaðst hann vegna hæðar stýrishúss hafa þurft að fara aftur á bak niður tvö þrep. Hafi hann dottið við það að stíga út, slegið vinstri hendi í hurðina, ekki náð að stöðva sig og fallið til jarðar.

Gagnáfrýjandi reisir mál sitt á hendur aðaláfrýjanda á slysatryggingu ökumanns samkvæmt 92. gr. umferðarlaga nr. 50/1987. Fordæmi Hæstaréttar um skýringu á þessu lagaákvæði eru á þá leið, að skilyrði greiðsluskyldu úr þessari vátryggingu séu þau, að ökumaður hafi orðið fyrir slysinu við stjórnun ökutækisins, og jafnframt, að slysið verði rakið til notkunar þess í skilningi 1. mgr. 88. gr. laganna.

Gagnáfrýjandi var að fara út úr bifreiðinni, án þess að sú för hans væri tengd nokkru því, sem varðaði stjórnun hennar. Bifreiðin var

kyrrstæð, en aflvél hennar í gangi. Slysið hlaust hvorki af akstri bifreiðarinnar né af sérstökum búnaði hennar eða eiginleikum sem ökutækis og flutningabifreiðar og hlaust því ekki af vélknúnu ökutæki í notkun. Slysgagnáfrýjanda fellur þannig utan gildissviðs vátryggingar 92. gr. umferðarlaga, og ber að sýkna aðaláfrýjanda af kröfum hans.

Rétt er, að hvor aðila beri sinn málskostnað í héraði og fyrir Hæstarétti.

D ó m s o r ð:

Aðaláfrýjandi, Vátryggingafélag Íslands hf., er sýkn af kröfum gagnáfrýjanda, Kjartans Eðvarðssonar.

Málskostnaður í héraði og fyrir Hæstarétti fellur niður.

S é r a t k v æ ð i Hjartar Torfasonar

Gagnáfrýjandi var að stíga út úr stýrishúsi olíubifreiðarinnar til að sinna venjulegu erindi ökumanns á ferð hennar, þegar hann féll og slasaðist. Var héraðsdómara rétt að líta svo á, að þessi athöfn gagnáfrýjanda yrði ekki skilin frá starfa hans að stjórn ökutækisins, sem verið hafi í notkun, sbr. 92. gr. og 1. mgr. 88. gr. umferðarlaga nr. 50/1987. Það má og rekja til gerðar ökutækisins, að slys hans varð alvarlegt. Með þessum athugasemdum ber að fallast á það með héraðsdómara, að aðaláfrýjandi beri skyldu til greiðslu vátryggingarbóta vegna slyssins.

Telja verður gagnáfrýjanda eiga tilkall til þess, að litið sé til rauntekna hans fyrir slysið við ákvörðun bótanna. Fram komin gögn um fyrri örorku hans ásamt þeirri staðreynd, að hann hafði orðið að hverfa frá sjómennsku, um sinn að minnsta kosti, benda þó til, að miða verði framtíðartjón hans við lægri vinnutekjur. Því er ekki haldið fram, að hann eigi rétt til örorkulífeyris úr almannatryggingum, er tengja megi við afleiðingar slyssins með þeim hætti, að leiða eigi til frádráttar í bótum.

Að þessu athuguðu tel ég rétt að fallast á bótaákvörðun héraðsdómara með þeirri breytingu, að bætur til greiðslu fyrir tjón vegna varanlegrar örorku verði hækkaðar úr 2.100.000 krónum í 2.800.000

krónur. Samkvæmt því eigi aðaláfrýjandi að greiða gagnáfrýjanda samtals 3.286.500 krónur með sömu vöxtum og um er mælt í hinum áfrýjaða dómi auk hæfilegs málskostnaðar í héraði og fyrir Hæstarétti.

Dómur Héraðsdóms Reykjavíkur 14. janúar 1997.

Mál þetta, sem dómtekið var 9. þ. m., var höfðað með stefnu, birtri 22. febrúar 1996.

Stefnandi er Kjartan Eðvarðsson, kt. 070447-3129, Dvergholti 27, Hafnarfirði.

Stefndu eru Olúfélagið hf., kt. 500269-4649, Suðurlandsbraut 18, Reykjavík, og Vátryggingafélag Íslands hf., kt. 690689-2009, Ármúla 3, Reykjavík.

Dómkröfur stefnanda eru þær, að stefndu verði dæmdir in solidum til greiðslu skaðabóta, að fjárhæð 8.790.100 kr., auk vaxta samkvæmt 7. gr. vaxtalaga nr. 25/1987 frá 4. ágúst 1992 til 22. febrúar 1996, en með vöxtum samkvæmt 15. gr. laga nr. 25/1987, sbr. 10. gr. sömu laga, frá þeim degi til greiðsludags. Þess er krafist, að vextir leggist við höfuðstól á tólf mánaða fresti, í fyrsta sinn 4. ágúst 1993, sbr. 12. gr. laga nr. 25/1987. Þess er og krafist, að stefndu verði dæmdir til að greiða stefnanda málskostnað að mati réttarins auk virðisaukaskatts.

Dómkröfur stefndu eru aðallega, að stefndu verði sýknaðir af öllum kröfum stefnanda og tildæmdur málskostnaður að mati dómsins. Til vara er þess krafist, að stefnukröfur verði stórlega lækkaðar og málskostnaður felldur niður.

Málavextir.

Hinn 4. ágúst 1992 varð stefnandi, sem starfaði sem bílstjóri olíubifreiðarinnar X-1100, eignar stefnda Olúfélagsins hf., fyrir slysi. Bifreiðin var skylduvátryggð hjá stefnda Vátryggingafélagi Íslands hf., þ. m. t. slysatrygging ökumanns.

Í fram lagðri skýrslu, sem stefnandi gaf fyrir lögreglu 24. janúar 1996, kemur fram, að slysið hafi orðið um kl. 15.00 – 16.00 4. ágúst 1992. Stefnandi hafi verið að fara með olíu á vinnutæki á byggingarsvæði hjá Hagvirki Kletti í Mosahlíð í Hafnarfirði. Á vinnusvæðinu lét hann olíu á nokkrar vél-ar, en vinnusvæðið hafi verið blautt og moldugt og skór hans atast í aur og mold. Að loknu þessu verki ók stefnandi bifreiðinni að bensínafgreiðslu félagsins við Lækjargötu í Hafnarfirði, en afganginn af olíunni átti hann að setja á tank við afgreiðsluna. Stefnandi kvaðst hafa lagt bifreiðinni við tankinn og verið að stíga út úr henni, þegar honum skrikaði fótur á gólfi bifreiðarinnar vegna óhreininda, sem voru á skóm hans. Við það kvaðst

stefnandi hafa slengt vinstri hendi í hurðarpúða bifreiðarinnar, en með hinni hægri reynt að grípa í stýri hennar, en þetta hafi endað á þann hátt, að hann féll út úr bifreiðinni og kom niður á hellulagt planið á ská með vinstri öxl.

— — —

Málsástæður og rökstuðningur stefnanda.

Af hálfu stefnanda er vísað til þess, að bifreið sú, sem stefnandi ók, hafi verið tryggð lögboðinni ökumannstryggingu hjá stefnda Vátryggingafélagi Íslands hf. Beri stefndu því að greiða stefnanda það tjón, sem hann varð fyrir vegna slyssins, í samræmi við 90., 91. og 97. gr. laga nr. 50/1987 og vátryggingarskilmála stefnda Vátryggingafélags Íslands hf. Einnig er skírskotað til almennra reglna skaðabótaréttar. Krafa um miskabætur er byggð á þeim þjáningum og óþægindum, sem stefnandi hafi mátt þola vegna slyssins.

Um þetta er vísað til meginreglna skaðabótaréttar og dómvenju um ákvörðun bóta, þar sem örorka hefur orðið. Um miska er vísað til 264. gr. laga nr. 19/1940 og vexti til laga nr. 25/1987. Krafa um virðisaukaskatt er studd lögum nr. 50/1987 og tekið fram, að stefnandi sé ekki virðisaukaskattsskyldur.

— — —

Málsástæður og lagarök stefndu.

Sýknukrafa stefndu er á því reist, að stefnandi eigi engan bótarétt á hendur þeim að lögum.

Samkvæmt bótareglum umferðarlaga eigi ökumaður bifreiðar eðli máls samkvæmt ekki skaðabótarétt á hendur eiganda bifreiðarinnar nema á grundvelli sakarreglu eða ólögfestrar hlutlægrar ábyrgðarreglu vegna bilunar eða galla í tæki. Hvorugu sé til að dreifa í slysatilviki stefnanda. Slysið hafi hvorki hlotist af völdum bilunar né galla bifreiðarinnar X-1100 né hafi stefndu átt sök á slysi stefnanda. Slysið hafi hlotist af óaðgæslu stefnanda sjálfs og óhappatilviljun. Bótaábyrgð stefndu verði því ekki reist á almennum reglum skaðabótaréttar eða ólögfestri hlutlægrri ábyrgðarreglu né heldur á sérreglunni í 88. gr. umferðarlaga nr. 50/1987, sbr. 90., 91. og 97. gr. sömu laga, sem stefnandi vísi til.

Stefndi Olíufélagið hf. hafi keypt lögboðna vátryggingu fyrir bifreiðina X-1100 hjá stefnda Vátryggingafélagi Íslands hf., þ. m. t. slysatryggingu ökumanns skv. 92. gr. laga nr. 50/1987. Verði ekki neins frekar krafist af Olíufélaginu hf. í þessu efni sem eiganda bifreiðarinnar. Svari það félag ekki bótum úr slysatryggingunni, heldur Vátryggingafélag Íslands hf. Stefndi Olíufé-

lagið hf. sé því ekki réttur aðili að bótamáli vegna slysaftryggingar ökumanns X-1100, heldur aðeins stefndi Vátryggingafélag Íslands hf.

Beri því að sýkna stefnda Olúfélagið hf. af öllum kröfum stefnanda, hvað sem öðru líður.

Hins vegar styður Vátryggingafélag Íslands hf. kröfu sína um sýknu af kröfu stefnanda um bætur úr slysaftryggingu ökumanns X-1100 við það, að slys stefnanda falli utan gildissviðs 92. gr. umfl. nr. 50/1987 og gildissviðs slysaftryggingarinnar. Grundvallaratriði við túlkun á gildissviði 92. gr. umfl. og skilmálum slysaftryggingarinnar sé, að tilgangur löggjafans með setningu 92. gr. hafi verið sá að veita stjórnendum bifreiða bótarétt, sem væri samþærilegur bótarétti farþega, er slasast í ökutæki, en bótaréttur farþega byggist einkanlega á 88. gr. umfl., og sé sá réttur háður því almenna skilyrði, að tjón verði rakið til „notkunar“ ökutækis í skilningi 88. gr.

Verði 92. gr. umfl. því ekki túlkuð rýmra en svarar orðanna hljóðan og tilganginum með ákvæðinu, en í lagagreininni segi, að slysaftryggingin skuli gilda fyrir hvern „ökumann“, sem „tækinu stjórnar“, og tryggja bætur vegna slyss, sem „ökumaður“ verður fyrir við „starfa sinn“. Þegar litið sé til þess og tilgangs 92. gr., sé eðlilegast að skýra lagagreinina þannig, að slysaftrygging ökumanns nái aðeins til þeirra slysa, sem ökumaður hlýtur af notkun ökutækisins, þegar hann er að stjórna því, nái m. ö. o. aðeins til slysa, sem ökumaður verður fyrir við stjórn ökutækisins í notkun. Slys við annars konar meðhöndlun ökutækisins og önnur störf í tengslum við það, þegar ökutækið er ekki í notkun, t. d. við viðgerð á því, þvott og bónun og við það að ganga upp í ökutækið og niður úr því kyrrstæðu, falli þannig greinilega utan gildissviðs 92. gr. umfl. Myndu enda farþegar eða aðrir, sem slösuðust við slíkar kringumstæður, ekki heldur njóta bótaverndar skv. bótaákvæðum umfl. Grundvallarskilyrði þess, að slys á ökumanni falli undir gildissvið 92. gr. umfl. og gildissvið slysaftryggingarinnar, sé, að slys hafi hlotist af notkun ökutækisins í skilningi notkunarhugtaks 88. gr. umfl.

Slys stefnanda hafi hins vegar ekki hlotist af notkun bifreiðarinnar X-1100 í skilningi notkunarhugtaks 88. gr. umfl., né hafi stefnandi verið við stjórn hennar, þegar slysið varð, heldur hafi bifreiðin staðið kyrr á áfanga-stað og slysið hlotist af því, að stefnanda skrikaði fótur á bifreiðargólfinu af völdum aurlæðju á skóm hans, og hafi hann af þeim sökum fallið út úr bifreiðinni. Falli slysið ljóslega utan gildissviðs 92. gr. umfl. nr. 50/1987 og slysaftryggingar stefnda VÍS, enda slysið hvorki umferðarslys skv. skilmálum tryggingarinnar né ökumaðurinn að stjórna X-1100, þegar hann féll út úr bifreiðinni. Beri því einnig að sýkna stefnda VÍS af öllum kröfum stefnanda.

Niðurstaða.

Skilja verður málátilbúnað stefnanda svo, að kröfur hans á hendur stefndu byggist á ökumannstryggingu skv. 92. gr. umferðarlaga nr. 50/1987, sem stefndi Olíufélagið hf. keypti hjá stefnda Vátryggingafélagi Íslands hf., enda verður bótaábyrgð á tjóni stefnanda samkvæmt umferðarlögum ekki studd öðru ákvæði.

Fallast ber á það með stefnda Olíufélagi Íslands hf., að með kaupum á lögboðinni ökumannstryggingu samkvæmt 92. gr. laga nr. 50/1987 hafi þessi stefndi fullnægt skyldum sínum vegna slysa, sem ökumaður bifreiðarinnar X-1100 varð fyrir við starfa sinn. Ber því að taka sýknukröfu stefnda Olíufélagsins hf. til greina. Eftir atvikum þykir rétt, að málskostnaður falli niður gagnvart þessum stefnda.

Stefnandi slasaðist, þá er hann steig eða hugðist stíga út úr kyrrstæðri bifreiðinni X-1100. Það að fara út úr bifreiðinni verður ekki skilið frá notkun ökutækisins og starfa stefnanda að stjórn þess í skilningi 92. gr. umferðarlaga, sbr. Hrd. 1995, bls. 856. Ber stefnda Vátryggingafélagi Íslands hf. því að bæta stefnanda tjón hans samkvæmt 92. gr. umferðarlaga.

Óumdeilt er, að stefnandi hefur hlotið 15% varanlega örorku vegna slyssins. Jafnframt hefur stefnanda verið metin 100% tímabundin örorka í eitt ár.

Stefnandi styður bótakröfu sína fram lögðum örorkutjónsútreikningi, dags. 22. janúar 1995. Útreikningur þessi er í samræmi við venju byggður á skattframtölum stefnanda síðustu þrjú árin fyrir slys, þ. e. árin 1989, 1990 og 1991. Árið 1991 höfðu tekjur stefnanda lækkað verulega, þ. e. úr 3.938.500 kr. árið 1990 í 1.409.700 kr. árið 1991, en þá hafði stefnandi hætt sjómennsku vegna afleiðinga slysa, sem hann hafði orðið fyrir á árunum 1973 og 1988, en vegna slysa þessara hafði stefnanda verið metin 55% örorka. Útreikningurinn er miðaður við meðaltal tekna þessara ára fram til 60 ára aldurs stefnanda. Eftir það eru notaðar meðaltekjur iðnaðarmanna, sem á útreikningsdegi töldust vera 1.695.900 á ári.

Fallast ber á það með stefnda Vátryggingafélagi Íslands hf., að örorkutjónsútreikningur þessi verði ekki hafður til hliðsjónar við mat á tjóni stefnanda með vísan til þess, að stefnandi hafði þegar hætt sjómennsku, þá er hann varð fyrir slysi því, sem málið er af risið, og svo því, að í skjölum málsins kemur fram, að stefnandi er ekki menntaður sem iðnaðarmaður.

Eftir atvikum þykir mega hafa hliðsjón af útreikningi tryggingafræðingsins frá 2. desember 1996, sem miðaður er við meðaltekjur verkamanna, þegar tjón stefnanda vegna varanlegrar örorku er áætlað. Þegar höfð eru í huga þau sjónarmið, sem eftir dómvenju ber að hafa í huga við ákvörðun

bóta sem þessara, þykja bætur til handa stefnanda vegna varanlegrar örorku og tapaðra lífeyrisréttinda hæfilega ákveðnar 2.100.000 kr., þegar jafnframt hefur verið litið til atvinnuslysatryggingabóta, að fjárhæð 228.670 kr., sem stefnandi hefur fengið greiddar, sbr. dskj. 21.

Við mat á tjóni stefnanda vegna tímabundinnar örorku þykir rétt að hafa hliðsjón af þeim launum, sem stefnandi hafði, þá er hann slasaðist. Samkvæmt fram lögðu yfirliti stefnanda voru laun stefnanda frá Olíufélaginu hf. tímabilið 4. ágúst 1992 til 30. nóvember 1992 313.616 kr. Ekki hafa verið veittar nákvæmari upplýsingar um launakjör stefnanda, og þykir því mega miða við, að mánaðarlaun hans á þessum tíma hafi verið um 80.000 kr. Vegna launamissis í átta mánuði fékk stefnandi dagpeninga frá stefnda Vátryggingafélagi Íslands hf., 182.636 kr., og frá Tryggingastofnun ríkisins 270.847 kr. Verður því óbætt tjón stefnanda vegna tímabundinnar örorku talið 186.500 kr.

Þegar litið er til sjúkrasögu stefnanda, þykja miskabætur honum til handa hæfilega ákveðnar 300.000 kr.

Verður stefndi Vátryggingafélag Íslands hf. því dæmdur til þess að greiða stefnanda 2.586.500 kr. með vöxtum samkvæmt 7. gr. vaxtalaga nr. 25/1987 frá slysdegi, 4. ágúst 1992, til uppkvaðningar dóms þessa, en með dráttarvöxtum samkvæmt III. kafla vaxtalaga nr. 25/1987 frá þeim degi til greiðsludags.

Stefndi Vátryggingafélag Íslands hf. greiði stefnanda málskostnað, sem ákveðst 475.000 kr., og hefur þá verið litið til virðisaukaskatts.

Auður Þorbergsdóttir héraðsdómari kveður upp dóminn.

D ó m s o r ð:

Stefndi Olíufélagið hf. skal vera sýkn af kröfum stefnanda, Kjartans Eðvarðssonar, í máli þessu. Málskostnaður varðandi þennan stefnda fellur niður.

Stefndi Vátryggingafélag Íslands hf. greiði stefnanda 2.586.500 kr. með vöxtum samkvæmt 7. gr. vaxtalaga nr. 25/1987 frá 4. ágúst 1992 til 14. janúar 1997, en með dráttarvöxtum samkvæmt III. kafla vaxtalaga frá þeim degi til greiðsludags og 475.000 kr. í málskostnað.